

МІЖНАРОДНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО ЩОДО ЗАПОБІГАННЯ ТРАНСНАЦІОНАЛЬНІЙ ЗЛОЧИННОСТІ ЯК ОСНОВА ФОРМУВАННЯ БЕЗПЕЧНОГО ПРОСТОРУ ДЛЯ РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА

INTERNATIONAL COOPERATION IN THE PREVENTION OF TRANSNATIONAL CRIME AS A BASIS FOR CREATING A SAFE SPACE FOR THE DEVELOPMENT OF SOCIETY

Лахова О.В., к.ю.н., доцент,
доцент кафедри адміністративного і кримінального права
Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара
ORCID ID: 0000-0001-7192-492X

У статті наголошено на актуальності питань, пов'язаних протидією транснаціональній організованій злочинності, вплив якої позначається на світовому порядку і економіці та необхідності вирішення цих проблем шляхом міжнародного співробітництва. Сучасні злочинні групи постійно трансформуються, розширюють сфери впливу і використовують легальні комерційні механізми для здійснення злочинної діяльності, створюючи виклики для національних та міжнародних правоохоронних органів. Тому, розробка спільних міжнародних стратегій кримінальної політики, зокрема із використанням спеціальної конфіскації, стає важливим завданням для забезпечення безпеки та правопорядку як на національному, так і на міжнародному рівнях. Спільний підхід до вирішення цих викликів через двосторонні та багатосторонні договори, обмін інформацією та конфіскацію активів, має значення для забезпечення ефективної протидії транснаціональній злочинності.

У статті визначено засади міжнародної співпраці з урахуванням посиленого впливу, універсального та мобільного характеру злочинних транснаціональних організацій. Країни, у межах взаємної допомоги у кримінальних справах зобов'язані сприяти міжнародній співпраці у розслідуванні, конфіскації та судовому переслідуванні осіб, звинувачених у організованій злочинності. Що включає екстрадицію, надання правової допомоги та інші форми міжнародного співробітництва. Також, міжнародна спільнота має здійснювати підтримку у виявленні та блокуванні фінансових ресурсів, які можуть бути використані у злочинній діяльності. Активний обмін інформацією про осіб, організації та транзакції, пов'язані з організованою злочинністю та тероризмом, є ключовим елементом. Що охоплює фінансову інформацію, дані з розслідувань та інші відомості, спрямовані на виявлення та протистояння злочинній діяльності. Провідну роль у реалізації окреслених заходів відіграє підготовка кадрів, навчання та технічна допомога для покращення навичок правоохоронців та фахівців у сфері боротьби зі злочинністю.

У статті проаналізовано зарубіжний досвід щодо взаємної правової допомоги у боротьбі з транснаціональною організованою злочинністю через діяльність Управління міжнародних справ Кримінального департаменту Міністерства юстиції США. Наведено низку фактів, які демонструють розмір та розмаїття злочинних дій, таких як торгівля наркотиками, вивезення викрадених автомобілів та крадіжка комерційної таємниці.

У статті дано стислий аналіз п'яти сценаріїв міжнародного співробітництва. У контексті викладених питань зроблено висновок про необхідність гнучкості, координації та активної взаємодії в міжнародній співпраці для ефективної боротьби з транснаціональною злочинністю.

Ключові слова: спеціальна конфіскація, міжнародне співробітництво, зарубіжний досвід, екстрадиція, арешт активів, транснаціональна злочинність, засади міжнародної співпраці.

The article emphasizes the relevance of issues related to countering transnational organized crime, the impact of which is felt on the global order and economy, necessitating the resolution of these problems through international cooperation. Contemporary criminal groups constantly transform, expand their spheres of influence, and utilize legal commercial mechanisms to carry out criminal activities, posing challenges to national and international law enforcement agencies. Therefore, developing joint international strategies of criminal policy, including the use of special confiscation, becomes a crucial task for ensuring security and order at both national and international levels. A collaborative approach to addressing these challenges through bilateral and multilateral agreements, information exchange, and asset confiscation is essential for effective resistance to transnational crime.

The article defines the principles of international cooperation, taking into account the enhanced impact, universal, and mobile nature of criminal transnational organizations. Countries, within the framework of mutual assistance in criminal matters, are obligated to contribute to international cooperation in investigation, confiscation, and judicial prosecution of individuals accused of organized crime. This includes extradition, providing legal assistance, and other forms of international collaboration. Additionally, the international community should provide support in identifying and blocking financial resources that could be used in criminal activities. Active information exchange on individuals, organizations, and transactions related to organized crime and terrorism is a key element, covering financial information, investigative data, and other details aimed at detecting and resisting criminal activities. The preparation of personnel, training, and technical assistance to enhance the skills of law enforcement officers and specialists in combating crime play a leading role in implementing the outlined measures.

The article analyzes foreign experience in mutual legal assistance in combating transnational organized crime through the activities of the Office of International Affairs of the Criminal Division of the U.S. Department of Justice. It presents a series of facts illustrating the magnitude and diversity of criminal actions, such as drug trafficking, exporting stolen vehicles, and commercial espionage.

Finally, the article provides a concise analysis of five scenarios of international cooperation. In the context of the presented issues, the conclusion is drawn about the necessity of flexibility, coordination, and active interaction in international cooperation for effectively combating transnational crime.

Key words: special confiscation, international cooperation, foreign experience, extradition, asset seizure, transnational crime, principles of international cooperation.

Міжнародне співробітництво є особливим виразом суспільних відносин, яке виникло тисячоліття тому, проходячи шлях від простих міжплеменних взаємин до складних міжнародних відносин між багатьма країнами. Це співробітництво реалізується різними суб'єктами на різних рівнях та в різних сферах. Однією з таких сфер є співробітництво у запобіганні злочинності, що вважається найбільш актуальною формою створення безпечного

простору для розвитку країн. Дослідження рушійних сил та закономірностей міжнародного превентивного співробітництва, а також прогнозування їхніх майбутніх станів є предметом дослідження різних галузей права та завданням для багатьох вчених, яке залишається недосяжним. Запобігання злочинності визначається як важлива сфера партнерського співробітництва між державами. Таким чином, однією з основних завдань міжнародного співро-

бітництва України у запобіганні злочинності в умовах глобалізації є формування зовнішньої політики, яка враховує глобальні виклики та ризики, в поєднанні з регіональними та національними інтересами.

Актуальність дослідження в рамках міжнародної співпраці та глобалізаційних викликів полягає у пошуку ефективних стратегій для протидії транснаціональній злочинності. Важливість цього дослідження визначається декількома аспектами, такими як глобальний характер організованої злочинності та необхідність розроблення стратегій запобігання, зокрема шляхом конфіскації та спеціальної конфіскації, для вилучення доходів і майна, отриманих незаконними засобами. Організована злочинність в сучасному світі представляє собою глобальну проблему, і транснаціональний характер цього явища робить його надзвичайно актуальним для всіх країн. Сучасні злочинні групи стають більш складними та динамічними, використовуючи легальні комерційні структури для своєї діяльності. Це викликає потребу в нових стратегіях протидії національним і міжнародним правоохоронним органам, зокрема, в розробці методів позбавлення злочинних угруповань грошей, майна та доходів незаконного походження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Основні напрями та завдання міжнародної співпраці у протидії злочинності, у тому числі транснаціональній та організованих формам, були об'єктом численних вітчизняних та зарубіжних наукових досліджень: О. В. Головкіна, Н. О. Гурорової, М. Г. Вербенського, Г.В. Дідківської, В. П. Ємельянова, А. П. Закалюка, Т.В. Корнякової, О. М. Литвинова, Є. К. Марчука, В. С. Полянської, М. І. Хавронюка, В. В. Шаблістога, А. К. Щербакіної, Н. С. Юзікової, John E. Harris, Jessica Jahn, Yvon Dandurand.

В науковій літературі зауважується, що на початку XXI століття транснаціональна злочинність досягла значних масштабів і представляє реальну загрозу для безпеки та прийняттого розвитку держав і світової економіки [1, 2, 3, 4, 5]. В результаті цього констатується, що у XXI столітті транснаціональна організована злочинність не тільки не була подолана, але й отримала нові аспекти, включаючи виникнення нових видів злочинів. Важливо відзначити, що деякі країни почали використовувати передовий досвід у галузі транснаціональних злочинів для проведення дій проти інших країн, зокрема у сфері кібертероризму. Так зауважує, транснаціональна злочинність ставить під загрозу глобальну тенденцію до миру і свободи, підриває крихітні нові демократії, висмоктує сили з країн, що розвиваються, і загрожує міжнародним зусиллям з побудови безпечнішого, більш процвітаючого світу [1, с. 300 -302]

М. Г. Вербенський наголошував на значній небезпеці яку несе транснаціональна злочинність, що є не просто новим видом організованої злочинності, але суттєво відрізняється від традиційних форм. Цей новий різновид має потенціал погрожувати стабільності цілих держав, ставити перешкоди їхньому економічному розвитку і підривати демократичні інститути. Хоча вона спільна з організованою злочинністю за деякими ознаками, транснаціональна злочинність відрізняється глобальним масштабом операцій та здатністю переходу злочинної діяльності через національні кордони, що ілюструється відкриттям нових ринків кримінальної діяльності в європейських регіонах [2, с. 12].

У дослідженні Г. В. Дідківської щодо міжнародної співпраці в галузі запобігання злочинності зосереджено увагу на необхідності досягнення єдності та узгодженості дій різних суб'єктів, таких як держава, міжурядові організації тощо. Це має ставитися в контексті запобігання злочинності за умови поваги до законності, прав і свобод людини, а також відповідності правилам поведіння з правопорушниками. Говорячи про участь України в міжнародній превентивній системі, авторка відзначає, що ця участь є важливою складовою кримінально-правової політики держави [6, с. 32].

Мета статті. Дослідження принципів, напрямів міжнародного співробітництва щодо запобігання транснаціональній злочинності як ключового елементу формування безпечного світового простору для розвитку суспільства

Виклад основного матеріалу дослідження. Принципи міжнародного співробітництва ґрунтуються на загально визначених стосунках між державами, які закріплені у міжнародно-правових нормах. Декларація про принципи міжнародного права, що стосуються дружніх відносин та співробітництва між державами відповідно до Статуту ООН, (24.10.1970р.), визначає, що збереження міжнародного миру, безпеки та розвитку дружніх стосунків між державами є основним завданням ООН. Статут ООН (ст. 1 § 3) також зазначає, що міжнародне співробітництво повинно охоплювати проблеми економічного, соціального, культурного і гуманітарного характеру та сприяти розвитку поваги до прав людини і основних свобод. З урахуванням проникнення транснаціональної організованої злочинності в усі сфери, розв'язання проблем економічного, соціального, культурного і гуманітарного характеру неможливе без чіткої системи співробітництва між державами на правах партнерства і взаємодопомоги.

Заключний акт Ради з безпеки і співробітництва в Європі, прийнятий 1 серпня 1975 року, служить основою дотримання сторонами основних принципів міжнародного права у формуванні співробітництва і партнерства між державами. Згідно з ч. 2 розділу IX Заключного акту Ради, держави-учасники прагнуть розвивати свою співпрацю, сприяти взаєморозумінню і довірі, підтримувати дружні і добросусідські відносини, а також працювати над міжнародним миром, безпекою і справедливістю. Вони також мають на меті підвищувати добробут народів і сприяти втіленню їхніх сподівань, використовуючи досягнення в різних галузях, таких як економіка, наука, техніка, соціальні та гуманітарні науки. Держави прагнуть також здійснювати заходи, щоб створити умови, сприятливі для доступу всіх до цих досягнень, і враховувати інтереси країн, що розвиваються, у скороченні різниць в рівнях економічного розвитку [1, с.303].

У рамках міжнародного співробітництва відбувається взаємна партнерська підтримка для вирішення питань, пов'язаних із «прибутками від злочинів», що є важливою складовою системи протидії транснаціональній злочинності, зокрема, у протидії відмиванню доходів, отриманих злочинним шляхом, у тому числі шляхом застосування спеціальної конфіскації незаконно отриманих доходів, активів майна тощо. Основні напрями співробітництва щодо боротьби з транснаціональною злочинністю, можуть бути включені державами у двосторонні або багатосторонні договори про співпрацю. Крім у контексті застосування спеціальної чи розширеною конфіскації, надання допомоги в питаннях розшуку, арешту активів, конфіскації доходів, набутих злочинним шляхом, на сьогодні визнається не тільки новим інструментом міжнародного співробітництва а й ефективним заходом у відновленні соціальної справедливості та рівноваги у суспільстві.

Протягом останніх двох десятиліть спостерігається значне зростання рівня міжнародного співробітництва у протидії транснаціональній організованій злочинності [7, 8, 9]. Однак не зважаючи на цей прогрес, існують суттєві труднощі та обмеження, які ускладнюють вирішення численних проблем. Сама по собі транснаціональна організована злочинність виступає ключовим мотиваційним чинником розвитку міжнародного співробітництва в цій сфері. Однак в умовах глобалізації злочинні організації стають більш потужними та універсальними, а їхня мобільність зростає. При цьому ресурсів однієї держави виявляється недостатньо для ефективного протидії міжнародній злочинності. Таким чином, транснаціональні злочинні організації, усвідомлюючи цю проблему, вибирають країни зі слабкою та корумпованою системою правоохо-

ронних органів та правосуддя для своєї дислокації та злочинної діяльності. Тому важливо налагоджувати міждержавну співпрацю та створювати потужну інфраструктуру міжнародного співробітництва правоохоронних органів у протидії транснаціональним кримінальним спільнотам.

У продовження цієї тези, науковий інтерес представляє Управління міжнародних справ (Office of International Affairs (OIA)) Кримінального департаменту Міністерства юстиції США, яке спеціалізується на обробці запитів до США та від Сполучених Штатів про екстрадицію та взаємну правову допомогу. Кількість запитів зростає з кожним роком, що значною мірою пов'язано зі зростанням транснаціональної організованої злочинності. Декілька фактів, наведених Джоном Харрісом, ілюструють це питання. Кокаїну і героїну, який походить з-за кордону, щорічно у США транснаціональними організованими злочинними угрупованнями продається на суму 48 мільярдів доларів. Дві третини всієї підробленої валюти виявленої у США, створені за межами США. Близько 200 000 автомобілів, що викрадаються в США щороку, вартістю понад мільярд доларів, вивозять за межі США для продажу за кордоном. Крадіжка комерційної таємниці американських компаній їхніми іноземними конкурентами призводить до збитків для американської економіки, які оцінюються у 18 мільярдів доларів. Виробництво та продаж контрафактної продукції, торгових марок та патентів коштує американським компаніям понад 23 мільярди доларів щорічно [10].

Харріс Д. визначає транснаціональну злочинність як злочинність, що охоплює найбільш відомі операції традиційного організованого злочинного угруповання, або мафії, включаючи терористичні напади, торгівлю наркотиками, відмивання грошей, фінансові махінації, нелегальне ввезення іноземців, торгівлю жінками та дітьми. Більшість цих злочинів вчиняються організованими злочинними угрупованнями Азії, Близького Сходу, Мексики, Колумбії, Нігерії, росії та США. Саме міжнародна співпраця дає можливість ефективно протистояти тим реальним загрозам які несе транснаціональна злочинність. Наприклад, злочинне угруповання наркоторговців з Флориди, найняло кілера для вбивства декількох членів конкуруючого наркоугруповання. Після вбивства, вчиненого у штаті Флорида, кілер втік до Великої Британії. У результаті співпраці правоохоронних органів декількох країн чоловіка екстрадували до США, він визнав свою вину і отримав покарання у вигляді довічного ув'язнення [10].

Розвиток транснаціональної організованої злочинності пов'язаний, насамперед, з глобальними процесами у світовій економіці – рухом великої маси капіталів. Указане стало можливим внаслідок лібералізації фінансових ринків та трансакцій, бурхливого розвитку інфраструктури, пов'язаної з новими інформаційними технологіями, використання до цього часу невідомих фінансових інструментів (ф'ючерси, опціони та т. п.) [11, с. 62-65]

Міжнародна співпраця в боротьбі з транснаціональною злочинністю, включаючи конфіскацію активів, майна, що було здобуто в результаті злочинної діяльності, базується на декількох ключових засадах:

- взаємодії інформаційних обмінів щодо злочинної діяльності, включаючи дані про місцезнаходження злочинців, методи, вчинення злочинів;
- сприяння екстрадиції транснаціональних злочинних угруповань з метою передачі осіб, звинувачених у вчиненні тяжких злочинів, з однієї країни в іншу для подальшого здійснення кримінального правосуддя;
- спільного проведення слідчих дій та обліку шляхом координації правоохоронних органів різних країн;
- укладання міжнародних договорів проти транснаціональної організованої злочинності, для забезпечення співпраці у боротьбі з різними аспектами злочинності;
- співпраці при застосуванні конфіскації активів, які були отримані злочинним шляхом, що може охоплю-

вати обмін інформацією про фінансові потоки та активи, пов'язані зі злочинною діяльністю;

– легалізації засобів для боротьби з організованою злочинністю, що встановлюють правові рамки і механізми для легалізації обмежень, конфіскації та інших заходів, спрямованих на боротьбу з транснаціональною злочинністю.

Характеризуючи міжнародну співпрацю не можна оминати науковою увагою запропоновані п'ять сценаріїв (together: unbound: going alone: retreat: renewal) міжнародного співробітництва в сфері кримінального правосуддя, зокрема щодо боротьби з транснаціональною злочинністю, конфіскації активів та майна, здобутого злочинним шляхом [12]. П'ять запропонованих сценаріїв є різними, але вони можуть бути сумісними. Так, «together» прогнозує ситуацію, в якій держави формують політичну волю і готовність до реформування існуючих механізмів співпраці. «Unbound» відображає світ, в якому держави все більше покладаються на двосторонні або регіональні механізми співпраці, що, можливо, призведе до створення нових форм і механізмів співпраці. «Going alone» передбачає, що держави переважно використовують односторонні дії для досягнення своєї мети, оминаючи існуючі механізми та угоди про співпрацю. «Retreat» передбачає прискорене використання неформальних механізмів співпраці або альтернативних варіантів – інколи всупереч принципу верховенства права та правам людини. «Renewal» передбачає, що держави можуть бути змушені переосмислити режим міжнародного співробітництва і запровадити радикальні реформи, включаючи створення обов'язкового арбітражного механізму для вирішення двосторонніх угод. Перший сценарій передбачає оновлення існуючої архітектури співпраці, а останній сценарій прогнозує відмову від неї на користь нових інструментів та механізмів, які можуть краще відповідати викликам, з якими стикаються органи кримінальної юстиції. Можна сподіватися, що організація громадянського суспільства очолять розробку комплексної стратегії міжнародного співробітництва у сфері кримінальної юстиції та підтримають реформи багатосторонніх інституцій необхідних для реалізації такої стратегії. Коли ми думаємо про майбутнє міжнародного співробітництва у сфері кримінального правосуддя, ми повинні відмовитися від ілюзії, що міцне міжнародне співробітництво виникне спонтанно із застарілого існуючого режиму. З огляду на зростаючу загрозу транснаціональної злочинності і небезпеки, що викликана контролем організованих злочинних угруповань як на легальних, так і на нелегальних ринках, ставки значно високі, щоб залишатися в рамках застарілих механізмів міжнародного співробітництва.

Ініціативи, викладені у сценаріях, можуть включати обмін інформацією, спільні розслідування, створення спільних фондів або розробку міжнародних конвенцій щодо конфіскації активів. Такі дії спрямовані на те, щоб ускладнити або уникнути використання транснаціональних фінансових мереж злочинцями та позбавити їх вигоди, яка здобута злочинним шляхом. Це може включати не тільки фінансові активи, а й інші види майна, такі як транспортні засоби, нерухомість чи інші цінності. Вказані сценарії підкреслюють, що для досягнення ефективного міжнародного співробітництва у сфері кримінального правосуддя необхідна адаптованість та уніфікація, організованість та взаємодія. Використання різних підходів може стати важливим в залежності від конкретних обставин та характеристик злочинності. Забезпечення активного обміну інформацією, посилення взаємодії та готовності адаптуватися до нових викликів є ключовими факторами успіху в протидії транснаціональній злочинності. Сценарії міжнародного співробітництва можуть варіюватися від неформальної участі країн до активної координації та обміну інформацією. Кожен сценарій має свої переваги та недоліки.

Висновки. Загальний висновок полягає в тому, що боротьба з транснаціональною злочинністю вимагає комплекс-

сного та міжнародного підходу. Зростаючий транснаціональний характер злочинності, частково внаслідок глобалізації, діджиталізації та легкості пересування, створює різноманітні та зростаючі виклики для безпеки та розвитку, що зумовлює необхідність багатостороннього міжнародного співробітництва

Важливо враховувати, що транснаціональна злочинність стала складнішою та більш глобальною через процеси глобалізації та технологічного розвитку. Такі явища, як рух великих мас капіталу та кібертероризм, потребують

нових та сучасних підходів у боротьбі з ними. У цьому контексті, доцільно акцентувати увагу на підтримці міжнародних домовленостей, створенні спільних норм та стандартів, а також використанні сучасних технологій для виявлення та слідування за злочинцями. Країни повинні здійснювати ефективну співпрацю, обмінюватися інформацією та знаходити баланс між збереженням національного суверенітету та виявленням готовності до спільних зусиль у протидії транснаціональній злочинності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Глобалізація і суспільство: національний, міжнародний та зарубіжний виміри: монографія / Т. В. Корнякова, О. Л. Соколенко, В. С. Гошовський та ін.; за заг. ред. д-ра. юрид.наук Т. В. Корнякової, д-ра. юрид. наук Н. С. Юзікової). Дніпро: ЛІРА, 2021. 492с
2. Вербенський М. Г. Транснаціональна злочинність: кримінологічна характеристика та шляхи запобігання: автореф. дис. ... д-ра. юрид. наук: 12.00.08. Дніпропетровськ, 2010. 36с.
3. Юзіков Г.С. Вплив глобалізації на організовану, транснаціональну, терористичну злочинність (національні заходи протидії та зарубіжний досвід). *Norwegian Journal of development of the International Science*. 2020. № 49. Vol. 2. S. 41.
4. Сидоров В. І., Здоровко С. Ф. Вплив глобальної економіки на транснаціональну організовану злочинність. *Проблеми законності*. 2017. № 136. С. 250–271.
5. Summer Walker, *Contested domain: UN cybercrime resolution stumbles out of the gate*, *Global Initiative Against Transnational Organized Crime*, 2021, <https://globalinitiative.net/analysis/un-cybercrime-resolution/>
6. Дідківська Г. В. Україна як учасник протидії міжнародному тероризму. Актуальні проблеми соціально-правового статусу осіб, постраждалих під час проведення АТО: зб. тез доповідей Всеукраїнської наук.-практ. конф. 19 квітня 2017 р. Київ, 2017. С. 31–33.
7. Житний О. О. Міжнародне «антикримінальне» співробітництво України та протидія злочинності. *Вісник кримінологічної асоціації України*. 2014. № 8. С. 13–23.
8. Корнякова Т.В., Юзікова Н. С. Міжнародна співпраця у протидії організованій злочинності у контексті інтеграції України до Європейського Союзу: матеріали VI Міжнар. наук.-практ. конф. (Кременчук, 20-21 жовтня 2021 р.); [редкол.: Т.Б. Поясок (голова), О.О. Пономаренко (відов. Секр.) та ін.]. ПП Щербатих О.В. : Кременчук, 2021. - С. 58-63.
9. Полянська В.С. Транснаціональна організована злочинність у сфері економіки: сутність та ознаки. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2016. № 2. С. 167–170.
10. John E. Harris. *International cooperation in fighting transnational organized crime: special emphasis on mutual legal assistance and extradition* https://unafei.or.jp/publications/pdf/RS_No57/No57_15VE_Harris.pdf
11. Сидоров В. І., Здоровко С.Ф. Глобалізація економіки та транснаціональна організована злочинність. *Вісник ХНУ ім. В. Н. Каразіна. Серія: Міжнародні відносини. Економіка. Країнознавство. Туризм*. 2017. Вип. 6. С. 58–70
12. Yvon Dandurand, Jessica Jahn. 2021. *The future of international cooperation against transnational organized crime. Coalitions for cooperation.* <https://globalinitiative.net/wp-content/uploads/2021/10/GITOC-The-future-of-international-cooperation-against-transnational-organized-crime.pdf>